

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-44>

**THE RULE OF LAW AND NOTARIAL JURISDICTION:
THE ROLE OF THE NOTARY AS A SUBJECT
OF DELEGATED PUBLIC POWERS**

**ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА НОТАРІАЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ:
РОЛЬ НОТАРІУСА ЯК СУБ'ЄКТА ДЕЛЕГОВАНИХ
ПУБЛІЧНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ**

Vdovichena L. I.

*PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Public Law,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University
Chernivtsi, Ukraine*

Вдовічена Л. І.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права,
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Принцип верховенства права є фундаментальною засадою функціонування демократичної правової держави, що передбачає підпорядкування діяльності органів публічної влади закону, забезпечення юридичної визначеності, рівності перед законом та ефективного захисту прав людини. У сучасних умовах збройного конфлікту значення цього принципу суттєво зростає, оскільки саме він забезпечує баланс між потребами національної безпеки та необхідністю збереження демократичних правових стандартів. Як підкреслюється у сучасних дослідженнях, ефективна реалізація принципу верховенства права є ключовою передумовою стабільності правової системи навіть у кризових умовах функціонування держави [1, с. 3].

У сучасній правовій системі реалізація принципу верховенства права здійснюється не лише через діяльність судових органів, а й через функціонування інститутів превентивного правосуддя, серед яких важливе місце посідає нотаріат. У науковій літературі принцип верховенства права розглядається як комплексна правова концепція, що охоплює вимоги законності, правової визначеності, пропорційності та ефективного доступу до правосуддя [2, с. 110–112]. Нотаріальна діяльність є важливим механізмом реалізації принципу верховенства права у сфері суспільних відносин. Посвідчення правочинів, засвідчення фактів, що мають юридичне значення, а також інші нотаріальні дії спрямовані на забезпечення юридичної визначеності та правової безпеки цивільного обороту. Дослідники зазначають, що нотаріат виконує важливу функцію превентивного правосуддя, оскільки

спрямований на запобігання виникненню правових конфліктів ще до їх появи [3, с. 231].

Особливість правової природи нотаріальної діяльності полягає у поєднанні публічно-правових та приватноправових елементів. З одного боку, нотаріус здійснює професійну діяльність як представник вільної юридичної професії, а з іншого – реалізує делеговані державою владні повноваження щодо посвідчення прав та фактів, що мають юридичне значення – частина 1 статі 3 Закону України «про Нотаріат» встановлює, що «нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та чиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності» [4]. Саме тому нотаріус розглядається як суб'єкт делегованих публічних повноважень, діяльність якого спрямована на забезпечення правової стабільності суспільних відносин [5, с. 78, с. 80]. У цьому контексті нотаріальна юрисдикція виступає особливою формою реалізації принципу верховенства права у сфері приватноправових відносин. На відміну від судової юрисдикції, яка спрямована на вирішення правових спорів, нотаріальна юрисдикція має превентивний характер та забезпечує правову визначеність ще на етапі виникнення правовідносин. Завдяки цьому нотаріальна діяльність сприяє зменшенню навантаження на судову систему та підвищенню ефективності правового регулювання.

У сучасній європейській правовій доктрині нотаріальна діяльність дедалі частіше розглядається як складова системи превентивного правосуддя (*preventive justice*), метою якого є запобігання виникненню правових конфліктів. У цьому контексті нотаріус виступає гарантом правової визначеності, оскільки перевіряє законність правочинів, встановлює юридично значущі факти та забезпечує юридичну достовірність документів. Такий підхід сприяє формуванню довіри до правової системи та підвищує ефективність правового регулювання, що є важливою складовою реалізації принципу верховенства права. Також, варто зауважити, що в правовій доктрині нотаріальна діяльність розглядається і як складова безспірної юрисдикції (*non-contentious jurisdiction*), що охоплює процедури встановлення юридичних фактів, посвідчення прав і оформлення правовідносин у випадках відсутності правового спору. У межах такої юрисдикції нотаріус виконує функцію публічного гаранта юридичної визначеності, забезпечуючи законність правочинів і підтвердження юридично значущих обставин без необхідності звернення до суду. Саме тому нотаріальна діяльність розглядається як важливий елемент системи превентивного правосуддя

та ефективний механізм реалізації принципу верховенства права у сфері приватноправових відносин.

Особливого значення нотаріальна діяльність набуває в умовах воєнного стану, коли забезпечення юридичної визначеності правовідносин стає важливим елементом підтримання правопорядку. Масові переміщення населення, втрата документів та необхідність оперативного оформлення юридичних документів зумовлюють зростання ролі нотаріату як інституту, здатного забезпечити швидко та ефективно юридичне оформлення правовідносин. У таких умовах нотаріус виступає важливим елементом механізму реалізації публічних функцій держави щодо захисту прав громадян. Тому, саме з метою збереження документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса 11 лютого 2025 року було затверджено Наказом Міністерства юстиції України «Порядок тимчасового переміщення документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса в умовах воєнного стану», який встановлює правила тимчасового переміщення документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса в умовах воєнного стану [6].

Умови воєнного стану також актуалізують питання подальшого реформування нотаріальної діяльності та розширення компетенції нотаріусів у сфері безспірної юрисдикції. Йдеться передусім про ті правовідносини, у яких відсутній спір між сторонами, але необхідне офіційне посвідчення або встановлення юридичного факту. У таких випадках нотаріус може ефективно виконувати функції превентивного правосуддя, забезпечуючи юридичну достовірність документів без необхідності звернення до суду.

Отже, дослідження проблем реалізації принципу верховенства права в умовах збройного конфлікту підтверджують важливість функціонування ефективних правових інститутів, здатних забезпечити доступ громадян до правових механізмів захисту їхніх прав навіть у складних соціально-політичних умовах. Таким чином, нотаріус як суб'єкт делегованих повноважень відіграє важливу роль у забезпеченні принципу верховенства права та стабільності цивільного обороту. Нотаріальна юрисдикція виступає ефективним механізмом превентивного правового регулювання, що сприяє захисту прав і законних інтересів учасників правовідносин, забезпечує юридичну визначеність та створює передумови для подальшого розвитку правової системи України.

Література:

1. Novitskyi V., Demydenko V., Andreikiv A., Vdovichena L., Volokhov O. The Rule of Law: Peculiarities and its Implementation during

the Armed Conflict in Ukraine – A Comparative Analysis. *Premier Journal of Science*. 2025. Vol. 13. Article 100104. DOI: <https://doi.org/10.70389/PJS.100104>.

2. Pech, L. The Rule of Law as a Well-Established and Well-Defined Principle of EU Law. *Hague J Rule Law* 14, 107–138 (2022). DOI: <https://doi.org/10.1007/s40803-022-00176-8>

3. Sarazin J.-Y. L'historien et le notaire : acquis et perspectives de l'étude des actes privés de la France moderne. *Bibliothèque de l'École des chartes*. 2002. Vol. 160. DOI: <https://doi.org/10.3406/bec.2002.451095>

4. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. В редакції від 01.01.2026 року. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/page>

5. Вдовічена Л. І. Доктрина делегованих повноважень як основа правового статусу нотаріуса. У: *Modern trends in the development of legal science*. Riga: Baltija Publishing, 2025. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-608-9-7>.

6. Порядок тимчасового переміщення документів нотаріального діловодства та архіву приватного нотаріуса в умовах воєнного стану: Затверджено Наказом Міністерства Юстиції України №356/5 від 11.02.2025. Офіційний вісник України. 2025 р., № 12, стаття 968. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0212-25#Text>